

.....
економики. Критикуя капиталистический строй, он выступал за ликвидацию его недостатков посредством социальных и экономических реформ.

Ключевые слова: Чехословацкая республика, Т. Г. Масарик, программа гуманной демократии, капитализм, социально-экономические реформы.

Статтю подано до редколегії 23.01.2017 р.

УДК 94(498):327.2»19»

Я. В. Попенко

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ СТВОРЕННЯ «ВЕЛИКОЇ РУМУНІЇ» В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БУХАРЕСТУ ВПРОДОВЖ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТ.

У статті аналізується зовнішня політика Румунії впродовж першої чверті ХХ ст. Стратегічна суть діяльності румунського державного проводу у цей період визначалася практичною реалізацією ідеї створення «Великої Румунії». Започаткована у другій половині ХІХ ст. ідея заснування та розвитку власної держави, вона була фактично досягнута в роки Першої світової війни. У результаті політичного балансування між Центральним блоком та Антантою, Бухаресту, зрештою, вдалося майже вдвічі збільшити територію держави за рахунок земель сусідніх країн. Автором висвітлюються основні причини, зміст, напрямки та наслідки реалізації ідеї «Великої Румунії».

Ключові слова: експансія, анексія, ідеологія, «Велика Румунія», Буковина, Бессарабія, Перша світова війна.

Експансіоністська політика Румунії впродовж перших десятиліть ХХ ст. не була випадковою чи спонтанною. Вона реалізовувалася політичним керівництвом в межах державної ідеї створення «Великої Румунії». Загалом, зовнішня політика країни у переддень і, особливо в роки Першої світової війни, стала показовою з погляду відстоювання власних національних інтересів та завоювання статусу лідера у балканському регіоні. Дослідженню зовнішньополітичної діяльності Румунії в цей час присвячена значна кількість публікацій. Зазначеною проблемою займалися радянські вчені Ф. Нотович [10; 26], В. Виноградов [5; 9] та ін. Серед праць вітчизняних науковців слід відзначити роботи С. Гакмана [13], В. Кройтора [17] та В. Макарчука [28]. Осторонь питання не залишилися і російські історики, зокрема, М. Мельтюхов [22]. Надзвичайно важливим джерелом для дослідження є досить велика мемуарна спадщина діячів того часу, зокрема, С. Сазонова [12], О. Черніна [6], А. Маргіломана [27] та ін.

Мета статті полягає в тому щоб проаналізувати причини, охарактеризувати зміст, основні напрямки та наслідки реалізації ідеї створення «Великої Румунії». Перш ніж говорити про складний процес її втілення, слід зауважити, що сама румунська державна ідеологія зароджувалася та розвивалася у другій половині ХІХ ст. Загалом, ідея об'єднання румунської нації виникла в Трансільванії і з часом поширилася в Молдавії та Валахії. Саме у Валахії поступово оформилася ідеологія консолідації всіх східно-романських народів. Революція 1848-1849 рр. значно активізувала процес румунського самоусвідомлення та прагнення до створення держави. Отримавши незалежність, румунська еліта оцінила переваги геополітичного розташування держави. Саме Румунія «закривала» шлях Російській імперії для поширення її впливу на Балканах. З іншого боку, війна 1877-1878 рр. та підписаний Сан-Стефанський мир, дали привід для формування ідеї створення «Великої Румунії». Одним із положень якої стало захоплення всієї Бессарабії. Більше того, румунське керівництво поступово впроваджувало твердження, що Бухарест є «вартим західної цивілізації» у гирлі Дунаю і наполягало на «вибірковості автохтонних румунів» [1, с. 22]. Поступово територіальні претензії поширилися і на всю Добруджу. Водночас питання про Трансільванію практично не піднімалося, оскільки остання перебувала у складі Австро-Угорської імперії. Навпаки, румуни намагалися підтвердити свою лояльність до Відня. Це засвідчив і підписаний між ними договір 1883 р. В 1900 р. між Віднем та Бухарестом була підписана військова конвенція, яка визнавала територіальні претензії Румунії на всю Бессарабію та частину Болгарії (північно-східні міста Силістра, Руссе, Шумен та Варна) [1, с. 23].

Отже, на початок ХХ ст. ідея «Великої Румунії» передбачала включення до складу королівства земель Південної Добруджі, Трансільванії, Буковини та Бессарабії. Саме вони стали головною метою зовнішньополітичної діяльності Бухаресту у першій чверті нового століття. Під час Другої Балканської війни Румунія не залишилася осторонь подій. 14 липня її армія увійшла в Болгарію. Вже 10 серпня був підписаний Бухарестський мир. За ним Румунія отримувала Силістрію та Південну Добруджу [2, с. 439]. У результаті її площа збільшилася до 138 тис. кв. км,

а чисельність до 7 млн 540 тис. чол. [3, с. 122]. Війна, з одного боку, загострила відносини Румунії з Потрійним союзом, з іншого – активізувала взаємини з Антантою. Але головним наслідком війни літа 1913 р. для Бухаресту стала поступова реалізація ідеї територіального розширення кордонів. Зрештою, за підсумками двох війн країна набула статусу «жандарма Балкан» [4, с. 13].

Початок Першої світової війни державний провід королівства сприйняв як реальну можливість продовження політики створення «Великої Румунії». Водночас румунські лідери усвідомлювали, що втілити її в життя вдасться лише завдяки дипломатичному «балансуванню» між Четвертним союзом та Антантою. Так, прем'єр-міністр І. Бретіану на засіданні Коронної ради 21 липня (3 серпня) 1914 р. відзначав: «Війна буде тривалою; почекаємо, як розгорнуться події. Нам випаде нагода сказати своє слово» [5, с. 45]. У свою чергу, король Кароль I наполягав на союзі з Центральним блоком, але було ухвалено рішення все ж не вступати у війну на його боці. Пізніше, у своїх спогадах, міністр іноземних справ Австро-Угорщини О. Чернін відзначив: «Навіть в роки від 1914 до 1916 Румунія ніколи не була дійсно нейтральною. Вона завжди віддавала перевагу нашим ворогам...» [6, с. 107–108]. Паралельно активізувалися і переговори з Антантою. Якщо Англія та Франція наполягали на вступі країни у війну, то Росія скептично оцінювала такий крок. Більше того, російський представник в Румунії С. Покльовський відзначав 19 серпня (1 вересня) 1914 р. у доповіді міністру іноземних справ С. Сазонову: «Окремі місцеві державні діячі вже починають висловлювати побоювання щодо того, що нейтралітет Румунії недостатньо нами оцінюється... У цих осіб та в окремих друкованих засобах висловлюється навіть сподівання, що Росія віддасть Румунії за її нейтралітет частину Бессарабії» [7, с. 379–380].

У підсумку 18 вересня (1 жовтня) між ними була підписана спеціальна конвенція. Документ передбачав, що Росія зобов'язувалася протидіяти будь-якій спробі порушити цілісність Румунії та визнавала за останньою право приєднати населені румунами землі Австро-Угорщини [8, с. 342]. Натомість Бухарест мав зберігати нейтралітет. Але, як засвідчив час, румунські претензії були значно ширшими. Між сторонами, за висловом істориків, переговори «перетворилися в торгівлю за право приєднання до Румунії українських, угорських та сербських земель» [9, с. 117]. У цьому контексті відзначимо, що на початковому етапі війни весь Балканський півострів був об'єктом підвищеної уваги як Антанти, так і Центрального блоку. Першій він потрібен був для того, щоб припинити постачання з Німеччини технічної допомоги Туреччині. Важливе значення мала і комунікація з Росією та ін. Центральним державам контроль над півостровом гарантував безперервний зв'язок із Туреччиною [10, с. 719]. У таких перипетіях інтересів воюючих блоків, Бухарест розпочав політику політичного «балансування» між ними.

1915 рік «підтвердив», що Бухарест обрав найбільш виважену позицію. 18 квітня І. Бретіану надав С. Покльовському вимоги стосовно земель, які мали бути включені до складу королівства. Румуни вимагали приєднання Буковини, угорських земель по р. Тиса та сербських земель у Західному Банаті. Натомість російське зовнішньополітичне відомство щодо цих вимог зайняло категоричну позицію. 20 квітня (3 травня) С. Сазонов відзначив, що вони неприйнятні [7, с. 387]. Більш розважливо розглянути їх змусила поразка російської армії в битві під Горлицею (2–15 травня 1915 р.). У результаті Горлицького прориву були перекреслені всі попередні успіхи царської армії у битвах 1914 р. та в Карпатській операції [11, с. 206]. Навіть більше, виникла загроза вторгнення німців в глиб Росії. Додатково посилювався і тиск з боку союзників. Зрештою, С. Сазонов 21 липня направив С. Покльовському телеграму в якій зазначав, що уряд готовий визнати вимоги Бухаресту [1, с. 26]. Натомість останній відмовився підписати угоду. С. Сазонов пізніше зазначав з цього приводу: «Від самого початку переговорів у мене склалося враження, що коливання Румунії залежали, головним чином, від невпевненості, на чієму боці залишиться перемога...» [12].

1916 рік кардинально змінив стан речей на фронті. Навесні розпочався Брусилівський прорив. У такій ситуації, румуни остаточно зробили ставку на Антанту. За висловом І. Бретіану, «тепер або ніколи» [13, с. 71]. У Бухаресті розуміли: або країна вступає у війну та використовує шанс розширити свої кордони, або можливість створити «Велику Румунію» буде втрачена. У свою чергу, вже російське командування «прохолодно» сприйняло ці прагнення Бухаресту. Зокрема, керівник штабу Верховного головнокомандування генерал М. Алексєєв вважав більш доцільним збереження румунами нейтралітету [14, с. 64]. Звісно, його можна звинуватити в упередженості стосовно визначення румунського потенціалу, але схожі міркування наводять і відомий англійський військовий історик Ліддел Гарт. За його визначенням: «Румунська армія лише зовні була організована на європейський зразок, але під цим зовнішнім лоском крилися великі та серйозні недоліки» [15].

Паралельно Англія та Франція активізували свою діяльність, спрямовану на вступ Румунії у війну на їх боці. У підсумку, 4 (17) серпня сторони підписали політичну угоду та військову

конвенцію [16, с. 226–230]. К. Діаманді оцінив ці події наступним чином: «Ми узаконили Велику Румунію, проголосивши війну» [17, с. 190]. Бухарест мав провести мобілізацію своїх збройних сил та оголосити війну Австро-Угорщині не пізніше 15 (28) серпня. Натомість Антанта погоджувалася на перегляд кордонів на її користь. 27 серпня Румунія офіційно вступила у війну. Всупереч оптимістичним прогнозам, бойові дії 1916 р. закінчилися для неї поразкою. Вже в грудні армія та уряд евакуювалися до Молдавії, залишивши Бухарест. Не краще склалася ситуація і в 1917 р. Військам Центрального блоку вдалося зайняти близько 72,5% румунської території. Більше того, наступ 24 липня об'єднаної російсько-румунської армії бажаного результату не приніс. Лише в серпні 1917 р. ситуація на фронті відносно стабілізувалася [18, с. 136].

Лютнева революція в Росії стала для Румунії доволі несподіваною та неочікуваною. Як писав А. Авереску: «Справжня катастрофа для нас: революція в Росії» [9, с. 287–288]. Румунія опинилася на межі катастрофи. 6 листопада міністр внутрішніх справ А. Константінеску (очолював міністерство 11 грудня 1916 – 26 січня 1918 рр. [19, с. 179]) написав: «Ми перебуваємо тут на вулкані. Боюся, що пропадемо всі». Поступово в країні заговорили про необхідність укласти мир з Німеччиною. 24 листопада розпочалися переговори, які закінчилися підписанням перемир'я [20, с. 242]. З суто тактичних міркувань королівський уряд змушений був піти на цей крок. Натомість його стратегічні міркування передбачали продовження співпраці з Антантою. Недаремно румунський посол у Лондоні ще 8 листопада пропонував Англії «послуги» королівської армії у боротьбі із більшовиками. У свою чергу, і Антанта, була зацікавлена якомога довше утримувати на сході німецькі частини. Зокрема, 13 листопада 1917 р. полковник Е. Хауз у щоденнику відзначав: «Прихід до влади більшовиків, якби він привів до сепаратного миру, означав отримання Німеччиною повної свободи перекидання її військ ... зі сходу і мав би наслідком встановлення чисельної переваги германців на Західному фронті...» [21, с. 129]. Натомість Румунії була гарантована підтримка її територіальних прагнень [22, с. 26]. Незабаром саме ця дипломатична «преференція» дала їй привід на окупацію Бессарабії – ідея створення «Великої Румунії» перейшла у практичну площину реалізації.

3 січня 1918 р. на засіданні Ради міністрів було прийнято рішення про анексію цих земель. Антанта не забарилася із політичною підтримкою. Хоча при цьому, окреслювалося: «Це – суто військовий захід, який має на меті забезпечення нормального функціонування та постачання російсько-румунського фронту...» [23, с. 159–160]. До речі, берлінський і віденський уряди також були не проти румунського вторгнення [6, с. 279].

Отже, незважаючи на критичну ситуацію в країні, румунський уряд не відмовився від створення «Великої Румунії». Більше того, на всіх міжнародних зустрічах дипломати доводили виключне право Румунії на нові землі. Зважаючи на те, що європейські кордони в недалекому майбутньому мали бути «досконало переглянуті», то їх дії виглядали більш ніж прагматично. Крім того, важливим фактором активізації румунських територіальних прагнень, став крах Російської імперії та прихід до влади більшовиків. Відтепер Румунія розраховувала на завоювання статусу військово-політичного лідера у всьому балканському регіоні. У середині січня 1918 р. румуни представляли «бессарабське питання» як практично вирішене. Зокрема, 25 січня 1918 р. представник Румунії у США К. Ангелеску, звертаючись до Держсекретаря Р. Лансінга відзначав, що його уряд з «погодженням з урядом Молдавської республіки Бессарабії та з генералом Щербачевим, головнокомандуючим російської армії на Румунському фронті, надав румунські війська в розпорядження вказаного уряду» [24, с. 707]. Він також підкреслював, що «цей захід був результатом посилення анархії в Бессарабії» [24, с. 707]. І все ж румунські керманічі не приховували дійсної мети своєї присутності в регіоні. Зокрема, в 1920 р., міністр іноземних справ Т. Іонеску, відзначав: «Це було щось на кшталт вистави ... У цей важкий час ми взяли на себе відповідальність, ми, уряд, вирішили увійти в Бессарабію ... Але ми увійшли туди не для того, щоб зберегти її від спустошень, – це був лише дипломатичний хід...» [25, с. 46].

Водночас румуни усвідомлювали, що за анексію краю доведеться йти на поступки. Балансуючи між двома військово-політичними блоками, вони 24 квітня (7 травня) підписали Бухарестський мирний договір з Німеччиною. За договором Румунія втрачала низку територій та опинялася в економічній залежності від Берліну [26]). Навіть «германофільський» прем'єр-міністр А. Маргіломан визнавав нього грабіжницьким. На що отримав відповідь від німецького дипломата Р. Кюльмана: «Придбання Бессарабії повертає вам в 10 раз більше того, що ви втрачаєте» [27, с. 576]. Натомість нові союзники погоджувалися не виступати проти анексії Бессарабії [28, с. 58]. Навпаки, підкреслювалося, що «в разі необхідності ми допоможемо, навіть військами, щоб ви захопили Бессарабію» [29, с. 153]. Отже, з тактичних міркувань королівство визнавало свою поразку, але стратегічні плани залишилися незмінними. Так, попри факт підписання договору, його текст мали підтримати парламент та король. Якщо з першим зволікань не виникло, то монарх всіляко відтягував час. Навіть тиск на нього успіху не мав. Як

виявилось згодом саме така «позиція» була найбільш вигідною. У вересні 1918 р. Антанта розпочала вирішальний наступ, з війни вийшла Болгарія та Туреччина. Австро-Угорщина опинилася перед фактом революції. У самій Румунії також відбулися зміни.

На початку жовтня були відновлені переговори з Антантою. Наприкінці жовтня «пронімецький» уряд А. Маргіломана пішов у відставку. Новий кабінет очолив К. Коанде, який незабаром заявив: «Ми маємо найбільший інтерес стати до загального миру поруч, у військовому розумінні, з нашими союзниками (Антантою – авт.)» [13, с. 76]. 27 жовтня румуни заявили про денонсацію Бухарестського миру, а 28 жовтня оголосили війну Німеччині.

29 жовтня в силу вступило Комп'єнське перемир'я, що ознаменувало закінчення війни, яке Румунія зустріла союзницею Антанти. Не марнуючи часу та використовуючи нестабільну ситуацію в Україні, румунські війська до 11 листопада зайняли Буковину. 28 листопада в Чернівцях відбувся Генеральний конгрес, на якому було ухвалено про «возз'єднання Буковини з Румунським королівством» [30, с. 138]. 31 грудня документ був затверджений королем. Не зволікаючи, румунський уряд продовжував будувати «Велику Румунію». 1 грудня в м. Альба-Юлія (Трансільванія) відбулися Великі національні збори, делегати яких проголосили приєднання населених румунами угорських земель до королівства.

З початком роботи Паризької мирної конференції румунський політикум не зменшив своєї дипломатичної активності у відстоюванні «прав» на нові землі. Навпаки, на фоні антибільшовицької «риторики» європейських політиків, румунські дипломати наполягали на стратегічному значенні Румунії як «форпосту західної цивілізації». 2 лютого 1919 р., виступаючи на конференції, І. Бретіану акцентував увагу присутніх, що саме Румунія «протистоїть більшовизму, і не лише в обороні власних інтересів, але і в інтересах всієї Європи і навіть, без перебільшення, в інтересах світової цивілізації» [1, с. 30]. Натомість, Бухарест прагнув визнання своїх кордонів та приєднання нових земель. Керівництво Антанти не поспішало визнавати ці прагнення. У Румунії, по-перше, не забули Бухарестського миру 1918 р., по-друге на конференції діяла сильна «проросійська» партія, яка підтримувала «білих» рух. Саме в 1919 р. Збройні сили Півдня Росії під командуванням А. Денікіна здійснили, як показав час, фактично останню спробу у боротьбі проти більшовиків. Їм вдалося зайняти Київ та Одесу і розпочати підготовку наступу на Москву. Паралельно активізувалося і їх представництво в Парижі. 1 липня І. Бретіану на засіданні Верховної ради Антанти черговий раз спробував відстояти «права» Румунії на Бессарабію, але наштотхнувся на жорстку та аргументовану позицію з боку М. Чайковського та В. Маклакова [31, с. 188]. Вони вимагали провести плебісцит в районах окупованих румунами з метою з'ясувати чи прагне населення Бессарабії приєднання до Румунії. Паралельно при уряді А. Денікіна була створена Підготовча комісія з національних питань. Саме вона доводила, що всі претензії Бухаресту на Бессарабію є безпідставні [4, с. 33]. Щодо приналежності Буковини, то вирішення проблеми мало відбутися в результаті поділу регіону за етнографічним принципом між сторонами. Надалі ситуація змінилася, білогвардійці були розбиті, а Бухарест, черговий раз активізував «бессарабське питання». У вересні 1919 р. «прорумунська» бессарабська делегація озвучила на конференції «загальне» ставлення населення краю щодо питання необхідності проведення плебісциту: «Плебісцит не має сенсу в країні, яка завжди була населена у більшості (68-70%) румунами, як це у випадку з Бессарабією» [31, с. 244].

Вже 10 вересня був підписаний Сен-Жерменський договір, який визнав належність етнічних українських земель Північної Буковини Румунії. 27 листопада 1919 р. був підписаний Нейський договір, за умовами якого за Бухарестом була залишена Добруджа. Згідно Тріанонського договору від 4 червня 1920 р. до складу Румунії увійшла Трансільванія та східна частина Банату. «Бессарабське питання» остаточно було вирішене лише 28 жовтня 1920 р. Саме цього дня Англія, Франція, Італія, Японія та Румунське королівство підписали Угоду про об'єднання Бессарабії з Румунією (Паризький або Бессарабський протокол). Документ визнавав суверенітет Румунії над регіоном і закликав Росію приєднатися до цього рішення. Відзначимо, що згодом Японія відмовилася його ратифікувати.

Таким чином, можемо констатувати, що дипломатична гра румунського політичного керівництва впродовж Першої світової війни дала йому можливість поступово, але неухильно впроваджувати у життя власний проект створення «Великої Румунії». Постійно коливаючись між Центральним блоком та Антантою, румунський провід зміг, зрештою, взяти безпосередню участь у створенні нової карти повоєнної Європи на Паризькій мирній конференції. У результаті приєднань, закріплених Версальською системою міжнародних відносин, територія Румунії збільшилася вдвічі. Бухарестський уряд став вважати себе «охоронцем» західної європейської цивілізації. Зрозуміло, що труднощі проекту «Великої Румунії» не закінчилися за підсумками війни, навпаки країна перетворилася на багатонаціональну державу зі всіма притаманними їй проблемами. Додатково країну оточували сусіди, які мали до неї територіальні претензії, але на початку 1920-х рр. ідея створення «Великої Румунії» була втілена в життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ястребчак В.В. Феномен «Великой Румынии» и румынская дипломатия в годы Первой мировой войны / В.В. Ястребчак // Восточная политика Румынии в прошлом и настоящем (конец XIX – начало XXI вв): междунар. науч. конф, 24–25 марта 2011 г., Тирасполь. – М.: РИСИ, 2011. – 320 с.
2. Anderson F.M. Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa 1870–1914 / F.M. Anderson, A.S. Hershey. – Washington: National Board for Historical Service, Government Printing Office, 1918. – 482 p.
3. Шкундин Г.Д. Разделяй и властвуй! Вопрос о сепаратном мире с Болгарией в политике держав Антанты (октябрь 1915 – март 1916) / Г.Д. Шкундин. – М., 2007. – 182 с.
4. Румыния: истоки и современное состояние внешнеполитического позиционирования государства / [Хотькова Е.С., Ермаков С.М., Каширин В.Б. и др.]; под ред. А.А. Куртова. – М.: РИСИ, 2013. – 102 с.
5. Виноградов В.Н. Румыния в годы первой мировой войны / В.Н. Виноградов. – М.: Наука, 1969. – 370 с.
6. Чернин О. В дни мировой войны. Мемуары / О. Чернин. – М. – Петроград, 1923. – 296 с.
7. Лемке М.К. 250 дней в Царской Ставке / [под ред. Л.М. Сурица]: в 2 ч. [Электронный ресурс] / М.К. Лемке. – М.; Берлин, 2015. – Ч. II. – 2015. – 523 с. – Режим доступа: <https://books.google.com.ua/books?id>.
8. Международные отношения в эпоху империализма: документы из архивов царского и Временного правительств 1878–1917 гг.: Серия 3: 1914–1917. – М.; Л., 1931–1938. – Т. 6: Ч. 1: 5 августа 1914 г. – 13 января 1915 г. / – 1935. – 481 с.
9. За балканскими фронтами Первой мировой войны / [отв. ред. В.Н. Виноградов]. – М.: Индрик, 2002. – 504 с. + 8 ил.
10. Нотович Ф.И. Дипломатическая борьба в годы первой мировой войны / Ф.И. Нотович. – Т. 1: Потеря союзниками Балканского полуострова. – М.; Л.: Изд-во Академии Наук СССР, 1947. – 748 с.
11. Шунков В.Н. Полная энциклопедия. Русская Армия в Первой мировой войне (1914–1918) / Шунков В.Н., Мерников А.Г., Спектор А.А. – М.: АСТ, 2014. – 240 с.: ил. – (Военная энциклопедия).
12. Сазонов С.Д. Воспоминания [Электронный ресурс] / С.Д. Сазонов. – Минск: Харвест, 2002. – 368 с. – (Воспоминания. Мемуары). – Режим доступа: http://militera.lib.ru/memo/russian/sazonov_sd/index.html.
13. Гакман С.М. Сепаратний мирний договір Румунії з країнами Четвертного Союзу: мотиви, рішення, наслідки / С.М. Гакман // Історична панорама: Збірник статей ЧНУ. – 2004. – Вип. II. – С. 68–79.
14. Цветков В.Ж. Генерал Алексеев / В.Ж. Цветков. – М.: Вече, 2014. – 544 с.
15. Лиддел Гарт Б.Г. 1914. Правда о Первой Мировой [Электронный ресурс] / Генри Бэзил Лиддел Гарт. – М.: Яуза, 2009. – 480 с. – Режим доступа: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=2922526>
16. Царская Россия в мировой войне. – Л.: Госиздат, 1925. – Т. 1. – 301 с.
17. Кройтор В. Дипломатичні колізії вступу Румунії в Першу світову війну / В. Кройтор // Галичина. – 2011. – Ч. 18–19. – С. 185–191.
18. Зайончковский А. Мировая война 1914-1918 гг.: в 3 т. / А. Зайончковский. – М., 1938–1939. – Т. 2: Кампании 1916-1918 гг. – 1938. – 288 с.
19. Gheorghe C. Miniștrii de interne (1862–2007). Mică enciclopedie / C. Gheorghe, M. Șerbu. – București, 2007. – 390 p.
20. Большевики Молдавии и Румынского фронта в борьбе за власть Советов (март 1917 г. – январь 1918 г.). Документы и материалы. – Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1967. – 450 с.
21. Архив полковника Хауза. Избранное: в 2 т. / [предисл. А.И. Уткина]. – М.: АСТ, 2004. – Т. 2. – 744, [8] с.: ил. – (Историческая библиотека).
22. Мельтюхов М.И. Бессарабский вопрос между мировыми войнами 1917-1940 / М.И. Мельтюхов. – М.: Вече, 2010. – 464 с.: ил.
23. Vopicka Ch. Secrets of the Balkans. Seven years of a diplomatist's life in the storm Centre of Europe. United States envoy extraordinary and minister plenipotentiary to Roumania, Serbia and Bulgaria, 1913–1920 / Ch. Vopicka. – Chicago: RAND MCNALLY & COMPANY, 1921. – 330 p.
24. Papers relating to the Foreign Relations of the United States. 1918. Russia (in three volumes). Volume II. – Washington, 1932. – 887 p.
25. Лунгу В.Н. Политика террора и грабежа в Бессарабии 1918–1920 гг. / В.Н. Лунгу. – Кишинев: Из-во «Картя Молдовеняскэ», 1979. – 216 с.
26. Нотович Ф.И. Бухарестский мир 1918 г. / Ф.И. Нотович. – М., 1959. – 258 с.

27. Marghiloman A. Note Politice 1897-1924 / A. Marghiloman. – Vol. III / 1917-1918. București: Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU», 1927. – 576 p.
28. Макаруч В. Восточные границы межвоенной Румынии (1918–1940 гг.): аспекты международного права / В. Макаруч, Н. Рудый // Русин. – 2012. – №2 (28). – С. 55–66.
29. Березняков Н.В. Борьба трудящихся Бессарабии против интервентов в 1917–1920 гг. / Н.В. Березняков. – Кишинев, 1957. – 317 с.
30. Виднянский С.В. Процессы национального самоопределения на Буковине в 1918 г., её включение в состав Румынского королевства и румынизация автохтонного украинского населения края / С.В. Виднянский // Alipirea Basarabiei la Rusia în contextul relațiilor multisekulare moldo-ruso-ucrainene. – Chișinău, 2012. – С. 136–140.
31. Бессарабия на перекрестке Европейской дипломатии: Документы и материалы / [сост. В.Н. Виноградов и др.]. – М.: Индрик, 1996. – 380 с.

Popenko Ya. V. Realization of the «Greater Romania» Idea in the Foreign Policy Activities of Bucharest in the First Quarter of the XX century

The article analyzes the foreign policy of Romania in the first quarter of the XX century. The strategic gist of the activities of the Romanian government leaders during this period was determined by the necessity of practical implementation of the «Great Romania» idea. Formed in the second half of the XIX century, the idea of creation and development of the statehood was actually achieved in the years of the First World War. As the result of political balancing between the Central Unit and the Entente, Bucharest managed to double the territory of their own country at the expense of the lands of the neighboring countries. The main reasons, the content, the direction and the consequences of the implementation of the idea of «Greater Romania» are described by the author.

Key words: expansion, annexation, ideology, «Greater Romania», Bukovina, Bessarabia, and the First World War.

Попенко Я. В. Реализация идеи создания «Великой Румынии» во внешнеполитической деятельности Бухареста в первой четверти XX в.

В статье анализируется внешняя политика Румынии в первой четверти XX в. Стратегическая суть деятельности румынских государственных лидеров в этот период определялась необходимостью практической реализации идеи создания «Великой Румынии». Сформированная во второй половине XIX в. идея создания и развития собственной государственности, она была фактически достигнута в годы Первой мировой войны. В результате политического балансирования между Центральным блоком и Антантой, Бухаресту удалось почти вдвое увеличить территорию собственной страны за счет земель соседних государств. Автором освещаются основные причины, содержание, направления и последствия реализации идеи «Великой Румынии».

Ключевые слова: экспансия, аннексия, идеология, «Великая Румыния», Буковина, Бессарабия, Первая мировая война.

Статтю подано до редколегії 27.01.2017 р.

УДК 94(477)»1924-1940»

О. В. Садовнік

**МОЛДАВСЬКА АВТОНОМНА РАДЯНСЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА РЕСПУБЛІКА У СКЛАДІ УРСР
1924-1940 РР.: ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ
ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ 1989 – 1992 РР.**

У статті досліджуються актуальні проблеми утворення, розвитку, а також ліквідації Молдавської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки у контексті сучасної проблеми Придністров'я. Зроблено висновок про те, що історичні корені сучасної Придністровської проблеми сягають 20 - 40-х рр. XX ст., саме територіальні зміни без урахування етнічного складу населення заклали передумови Придністровської проблеми, яка і сьогодні залишається далекою до вирішення.

Ключові слова: МАРСР, УРСР, історіографія, адміністративні зміни, Придністровська проблема, МРСР.

Українсько-молдавське порубіжжя є надзвичайно цікавим та мало вивченим історико-етнографічним регіоном. На лівобережжі Дністра із давніх часів проживали представники двох сусідніх народів – українського та молдавського, що доповнювали та збагачували один одного.